

Roasted Uganda

Az összes dolog közül, amit az ukrán katonáknak vittem a frontra, a legfontosabb egy csomag kávé volt. Egy csomag frissen pörkölt kilós kávé Ungvár belvárosának egyik hípszter kávézójából. Téglalakú és fényes, stílusos „Roasted Uganda” matricával. Inkább az Instagramra készült, mint a frontra.

Ám teljesen védelmi funkciót látott el – igaz, nem a test védelmét segítette, hanem azt, ami fontosabb a testnél. Az emberit az emberben. Korábban, amikor verseket írtam, ezt a furcsa anyagot léleknek neveztem volna, most inkább pszichének. Ez a kávé segített megvédeni a pszichét, mert azt az érzést keltette, hogy nemcsak egy darab hús vagy, a mesterlövészek és a bombák célpontja, hanem ember. Egy ember ízléssel, preferenciákkal és szokásokkal.

Jól emlékszem arra a reggelre. Május elejére, amikor az éjszakák még hidegek, de reggelre a levegő gyorsan felmelegszik és illatozik. Egy falura valahol Szlovjanszk mellett Donbaszban. Egy falura, ahol a katonák már többszörösen meghaladták a helyi lakosok számát. A lakosság nagy része elment, mert szinte mindennap lövik a környéket, éjszaka pedig lehetetlen aludni a robbanások miatt. Éjszaka egyébként jobban lehet hallani a robbanásokat, felerősödnek és baljósan hangzanak a sötét csendben, akár az idegen szívverés.

Egy alkalommal az önkéntes csapatunk túl későn érkezett a katonai egység állásaiba. Sokáig ellenőriztek minket az ellenőrzőpontokon, az út nehézkes volt, a térerő hiányában egy ideig ismeretlen utakon bolyongtunk, így akkor értünk a helyszínre, amikor még nincs sötét, de már be kellene kapcsolni a világítást. Ez azt jelentette, hogy az éjszakát kénytelenek voltunk a katonasággal tölteni: ezeket a helyeket éjszaka nem lehet elhagyni a kötelező elsötétítés miatt. Az online térképek nem működnek, a terepviszonyok ismeretlenek számunkra, tilos bekapcsolni a fényszórókat – ebben a helyzetben teljesen véletlenül orosz állásokba is hajthattunk volna. Szóval ott maradtunk éjszakára.

És amikor felébredtünk a rövid és nyugtalanító alvás után, amelyet közelebbi és távolabbi robbanások hangjai szakítottak meg, gyorsan tovább kellett mennünk a következő pontra. De a barátom, aki február 24-e után katonai egyenruhát öltött, és most ebben az egységben szolgált, megállított minket: várjatok, mondta, mindjárt főzök egy kávé. Nem volt áram, ezért beindított egy dízelgenerátort, egy kis kávéfőzőt csatlakoztatott hozzá, vizet öntött, majd kivett egy

---

Andrij Ljubka ukrán költő, műfordító, esszéista. 1987-ben született Rigában. 2009-ben szerzett alapszakos diplomát ukrán nyelv szakon az Ungvári Nemzeti Egyetemen. 2014-ben szerezte meg mesterszakos diplomáját balkanisztika szakon a Varsói Egyetemen. Három verses- és tíz prózafüggelék jelent meg. A nemzetközi hírnevet a 2015-ben megjelent *Carbid* című regénye hozta meg. Műveit több tizenöt nyelvre fordították le. Ő maga lengyel, szerb, horvát és angol nyelvből fordít. Tagja az ukrán PEN Clubnak. Jelenleg Ungváron él.

csomag kávéát abból a dobozból, amit tegnap hoztam neki. Roasted Uganda – ez volt ráírva. Beletette a kávéfőzőbe, és egy perc múlva elit arabicától illatozott a május reggeli levegő.

Azt hiszem, valami ilyesmiről írhatnak a Bibliában is. Amikor Jézus halat és kenyeret kezdett osztani az emberek közt, ők sem lepődhettek meg jobban. Mert ez valami csoda volt – abban a pillanatban a világ legrosszabb helyén, valahol Szlovjanszk közelében Donbaszban, a háború közepén, egy fémbögrében tökéletesen elkészített eszpresszót kapni. Talán ez volt életem legfinomabb kávéja. Banálisan hangzik, de mit lehet tenni, ha így volt.

Érzélve a meglepettségünket, a barátom színpadias szünetet tartott, majd válaszolt a kérdésre, amit senki sem mert hangosan feltenni: „Na és? Lehet, hogy ma meghalok. Akkor miért épp ma ne innám meg a szokásos reggeli kávémat? Elmennek a picsába, nem fogok lemondani a kávéról. Semmiféle putyin nem veheti el ezt. Hozzászóltam, hogy reggelente egy jó eszpresszót iszom – ennyire csak van jogom?!”

Ezután tizenégy alkalommal mentem különböző katonai alakulatokhoz: északra, délre és keletre; az orosz határ melletti Harkiv megyébe; a Fekete-tenger melléki visszafoglalt ukrán területekre, Herszon megyébe; és Donbaszba, amelyet ma már szinte jobban ismerek, mint a szülőföldemet, Kárpátalját. Röviden, sok mindent láttam, hallottam és tapasztaltam ezekben a hónapokban, de ezek a mondatok megragadtak az emlékezetemben. Mert valami fontosabbat visszhangoznak, mint a geopolitika, a hadszínterek és a hírfolyamok.

Képzeljünk el egy olyan embert, aki február 24-éig teljesen civil volt, talán még látens pacifista is, de a teljes körű invázió kezdete után a fronton találta magát. Minden megváltozott az életében: elszakadt a családjától és otthonától, munkájától és társasági körétől, életmódjától és jövőbeli terveitől. Terepmintás egyenruhába öltözött, amely segít nemcsak a milliányi másik katonával, hanem a környező természettel is összeolvadni – az ilyen ember, még ha a legvastagabb páncélba is van öltözve, hirtelen anyaszült meztelennek érzi magát. Mert már nem maradt semmi, ami létrehozhatná őt, nincs húsa és vére – minden egy közös, kollektív cél szolgálatában áll.

Aztán még egy háború kezdődik – a jogért, hogy önmagad lehess, saját ízlésed legyen, és hogy hihetetlen áron, de megtarthatd a rutinná vált szokásaidat. Végül is meginni a kedvenc reggeli kávédat olyan, mintha hazajutnál, és időt töltenél a családdal. Hogy önmagad lehess. Legalább napi három perc kell, amit nem globális célokra, nem az államra, hanem csak magadra szánsz. A barátom mondatai az egyéniség, a saját arc megőrzéséhez való alapvető emberi jogról szólnak, arról a jogról, hogy nemcsak egyike lehet a szülőföldjét védő ukrán katonák millióinak, hanem egyén is. Így lenni egységben.

Igen, ez egy másik háború – egy láthatatlan háború a személyes idődért. Több tucat katonától hallottam, hogy a harci szolgálat ideje alatt aktívan olvastak a lövészárkokban és bunkerekben. Különösen azokat a könyveket, amelyek mellett elsiklottak az egyetemen, vagy kortárs bestsellereket a marketingről és az üzleti birodalmak történetéről. Olvasnak, mert így azt az érzést keltik, hogy nem pazarolják el ezeket a napokat, hanem a saját fejlődésükre használják fel. Mert a háború mindent elrabol tőlünk, talán a legfontosabbat is – az időnket, azt az

időszakot, a produktív éveinket, amelyeket az „életünk legszebb éveinek” szoktunk mondani. Jövőtehetetlenül kirabol minket a háború, úgyhogy civilként mi mást lehet tenni a lövészárkokban, mint megpróbálni nyakon ragadni ezt az időt, hogy egy darabot szakítsanak belőle a civil életük számára? Ezért tanulnak németül a fronton a Duolingo segítségével az okostelefonjukon, olvasnak az IKEA történetéről, vagy vesznek vezetési leckéket közvetlenül a csatatér mellett. Olvasnak és tanulnak, hogy az idő ne tűnjön elvesztegetettnek. Igen, tudom, hogy ez önámítás, de segít az embernek kitartani.

Talán éppen ezért a tudásért megyek a katonáinkhoz a frontra. Áprilisban kezdődött minden, amikor egy barátom – aki tegnap még civil volt, ma már katoná – felhívott, és a beszélgetés során említette, hogy az egységüknek most van a legnagyobb szüksége összerék-meghajtású autókra. Arról van szó, hogy a háború kezdete óta az ukrán hadsereg hétszeresére nőtt: toboroztak katonákat, akik egyenruhát és automata fegyvert is kaptak, de ami a haditechnikát illeti, nincs elég útképes és terepre alkalmas jármű, csak néhány ormótlan teherautó és régi busz.

Mondok egy példát. Március elején Donbaszba küldtek egy újonnan alakult egységet szülővárosomból, Ungvárról. És mivel ez az egység, mint említettem, újonnan alakult, egyáltalán nem volt közlekedési eszközük. A katonák szállításához egy régi iskolabuszt kaptak. Ungvárról messzebb van a Donbasz, mint Velence, így nem meglepő, hogy a sárga busz útközben lerobbant. A katonák majdnem egy napig vártak a hidegben, de nem küldtek semmit a segítségükre, mert március első napjaiban az országban még mindig káosz uralkodott. Ennek eredményeképpen a katonák – akik, hadd emlékeztessenem önöket, mintegy két héttel az események előtt civilek voltak – összedobták és saját költségükön tették meg az utolsó kétszáz kilométert taxival. A frontra taxival érkező ukrán katonáknak szintén az egyik szimbóluma ennek a háborúnak.

Így amikor 2022 tavaszán hallottam a barátomtól, hogy az egységüknek nagy szüksége van egy dzsipre, természetes késztetést éreztem, hogy segítsék. Elkezdtem gondolkodni olyan barátokon és jótékonyági alapítványokon, amelyek gyorsan megoldhatnák ezt a problémát, de hamar rájöttem, hogy ilyen sürgősen senki sem tud tenni semmit. Szóval nem jótékonyági alapítványokat kellett keresnem, hanem tükörbe nézni és cselekedni. Aznap este egy közleményt írtam a Facebookra, hogy pénzt gyűjtök egy dzsipre a donbaszi katonai egység számára, és megadtam a bankszámlaszámomat. Amikor felébredtem, a számlámon két dzsipre való pénz volt.

Ettől fogva – mintegy magától értetődően – kijelölődött a jelenlegi felelősségi köröm ebben a háborúban. 2022. április 3-ától már nem vagyok író, mert egyáltalán nem írok semmit. De pénzt gyűjtök és autókat veszek az ukrán hadseregnek. Egy csapat hasonló gondolkodású emberrel megjavítjuk őket, terepszínűre festjük, és egyenesen a frontra visszük. A mai nappal bezárólag 98 autót vásároltam az Ukrán Fegyveres Erők számára, és 15 utat tettem meg katonai egységekhez.

Mindez az olvasóimnak köszönhetően vált lehetővé, akik korábban olvasták a szövegeimet és eljöttek a könyvbemutatóimra, ma pedig pénzzel támogatják az önkéntes tevékenységemet. Külön öröm és elismerés egy író számára, ha látja,

hogy az olvasói a valós életben is bíznak benne, ha ráeszmél, hogy a korábban megírt könyvei egy láthatatlan, de megbízható közösséget hoztak létre. Az író, aki semmit sem ír – valószínűleg ez is a háború egyik szimbóluma. Néha azzal viccelődöm, hogy az olvasók olyan aktívan küldik nekem az adományukat, hogy csak autókkel kellene foglalkoznom, és többé semmit sem írnok.

Legalább van miről írnom. Amikor egy dzsipkonvojjal keletre megyünk, egy ilyen út másfél napig tart egy irányba, sok időm van gondolkodni és álmodozni. Az ilyen órákban elképzelem a háború utáni első könyvemet. A világon mindenről szól majd, csak nem autókról. A háború után veszek egy biciklit, és többé autókra sem nézek – annyira a könyökömön jönnek ki. És sokat fogok írni, bepótolva a háború okozta kényszerszünetet.

Emberekről, emberi dolgokról, helyzetekről és hangokról fogok írni. A háborúról mint magánéleti tapasztalatról, nem mint geopolitikai katasztrófáról. Arról fogok írni, hogy milyen ijesztő volt először a békés Ungvárról a frontvonalban lévő Donbaszba menni. De amikor odaértem, kiderült, hogy ott, a háború közepében nincs félelem, mert a félelem belső fogalom, nem földrajzi.

Írni fogok a csapatunk egyik sofőrjéről, aki egy szlovjanszki megálló ideje alatt szendvicseket készített nekünk, és egy konzervdoboz kinyitása közben megvágta a kezét. Ötven év múlva, amikor az unokái megkérdezik majd tőle: „Nagypapa, mit csináltál a háború alatt?” – az igazat felelheti majd nekik: „Sok mindent nem tudok mondani – csak annyit, hogy a véremet ontottam Szlovjanszkban.”

Csak egyetlen katonával folytatott beszélgetésről fogok írni. A katonáról, aki hazajött egy rövid szabadságra, túl sok bort ivott, és megnyílt nekem: „Tudod, én csak egy dolgot akarok. Ez egy tűzéri háború, az idő nagy részében a lövészárkokban ülünk és imádkozunk, hogy ne bombázzanak minket. Már kilenc hónapja a háborúban vagyok, de még egyetlen oroszot sem láttam a célkeresztben. Szóval attól félek, hogy rám esik egy bomba, és meghalok. Kész vagyok meghalni, nem a haláltól félek. Attól félek, hogy álmomban, ebéd közben, az asztalnál vagy – még elképzelni is borzalmas – a vécén halok meg egy bombától. A bomba nem válogat a helyek közt. Háborúba mentem, és elfogadtam a halál lehetőségét, de csak egy dolgot kérek: ember öljön meg, ne bomba, hadd lássam az ellenséget a saját szememmel. Isten adja meg nekem ezt az utolsó kegyelmet, hogy emberi kéz által haljak meg. Olyan nagy kérdés ez!”

NAGY TAMÁS fordítása